

ВІДСТОЯЛИ СВОЇХ ПРАВ

— Чи зрушилася справа з місця і які є новини?

ІНТЕРВ'Ю

Переживання щодо припинення існування військової кафедри університету тривали близько двох місяців. Студенти нашого вузу активно боролися за свої права. Вони відвідали багато інстанцій, виступали і по телевізійному каналу...

Ми попросили начальни-ка військової кафедри університету полковника Дмитра Павловича БЕЗРУКОВА розповісти про ці події, відповівши детально на питання:

— Новий 1995—1996 навчальний рік розпочався для студентів нашого університету несподіванкою. Постановою Кабінету Міністрів і наказом Міністра Оборони військова підготовка студентів всіх курсів в університеті припиняється з 1 вересня, а військова кафедра розформовується до 1 листопада цього року.

Рішення це було прийняте виходячи з концепції держави щодо скорочення Збройних Сил України до розумної оборонної до-

статності та потреби в офіцерах Запасу. Однак, скорочення 9 кафедр одних та відновлення 10 інших, що було оголошено в наказі МО України не підкріплювало це обгрунтування. Тим більше, якщо виникли в суть питання, зацікавилися і права студентів, тому що керівництво університету, Міністерство освіти під час вступу студентів в наш вуз гарантувало їм можливість навчання на військовій кафедрі та отримання додаткової спеціальності офіцера Запасу Збройних Сил України.

Все це призвело до того, що студенти почали відстоювати свої права. При зверненні до нас я особисто та офіцери кафедри — люди військові і накази не обговорюємо, а виконуємо. Незважаючи на це ініціативна група студентів на чолі з Андрієм Антопенком (СТФ), його помічниками Микитом Коваликом (СТФ) та Олексієм Сиделевим (будівельний факультет), а також Сергієм Повшедним (ПЦБ), Тарасом Рудом, Петром Зиненком, Олексієм Стьопіним розробила план та звернулася в різні інстанції. Уточнила, яких за Законом захо-

дів можна вжити для збереження своїх прав та, зрозуміло, їх прийняла.

Робота, що була ними проведена, починаючи із зустрічі з ректором університету та закінчуючи зустрічами з керівництвом МО України дала результати.

Спільним наказом Міністра Оборони і Міністра Освіти України студентам 3-х та 4-х курсів університету надана можливість за скороченою програмою закінчити підготовку на військовій кафедрі та отримати спеціальність офіцера Запасу. Для цього офіцери військової кафедри розробили програму, розклали кафедри, проходять заняття. Строк розформування кафедри перенесений до 12 лютого цього навчального року.

Архітектура сучасного храму: канони чи забобони?

Кілька років тому мені довелося взяти участь у виконанні кількох конкурсних та реальних проєктів православних храмів. В процесі роботи виникла низка запитань, які вимагали однозначної відповіді: Головною проблемою було визначення припустимої міри осучаснення храмової архітектури. Адже на відміну від більшості країн, еволюція архітектурних рішень вітчизняних православних храмів — зазнала довгої перерви. Чи потрібно продовжувати тенденції розвитку, чи навпаки екстрополовати архітектурні

рішення, спираючись на світовий досвід?

Наслідком дослідження стала дисертація та кілька публікацій, в яких висвітлювалася діалектика традицій та сучасності в будівництві православних храмів. Однак події останнього часу завдали сумніву — неже висновки дослідження нікому невідомі, а робота виконана дарма?

Справа, знаходяться архітектурні авторитети, які пропагують ставлення до проектування православних храмів так би мовити з очима на потилиці, що їхній по-

гляд обернений назад. Видаючи власні уподобання за міфічний «канон», такі митці зводять проектування до запозичення відомих архітектурних рішень. Цікаво, що подекуди архітектурні дії стають навіть більш консервативними, ніж священники. Так би мовити «розумнішими за Папу римського».

Але, поміркуймо, які саме рішення необхідно запозичити? Це є «єдиним вірною» стилістикою, візантійська, давньоруська, бароко або класицизм? А може взагалі повернутися назад до пе-

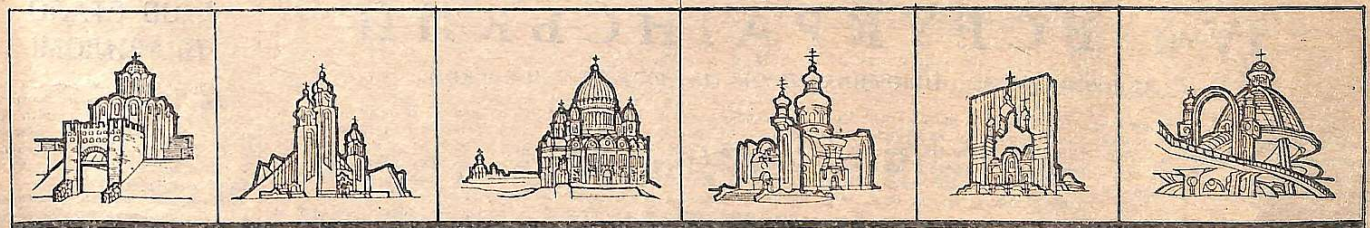
чери, адже первісні християнські храми були катакомби? Отак «лечерне» мислення призводить до абсурду...

А як зарадити справі? — Простодехто сплутав канонічні вимоги православного богослужіння з архітектурним формовизначенням. Коректний підхід до проектування православного храму пов'язаний з поділом архітектурних форм та церковної атрибутики на певні групи. Перша — та, що відповідає конкретним вимогам. Це — вітнар, іконостас, аналой, форма хрестів, тощо. Друга група

форм в більшій мірі або на протязі певного часу знаходиться під впливом традиції. Це — композиційне рішення, об'ємно-просторова структура, форма та кількість бань, форма дзвінниці, характеристика інтер'єру та інше.

Саме ця група форм визначає певний стильовий період. Та коли мова йде про еволюційний ряд — чергування стильових періодів, то ми маємо справу з третьою групою форм, що знаходяться в межах вільного вибору архітектора. Саме ця, третя група — визначає революційні

СТУПІНЬ ЗМІННОСТІ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ В УМОВАХ ПРОЕКТУВАННЯ КУЛЬТОВИХ БУДІВЕЛЬ

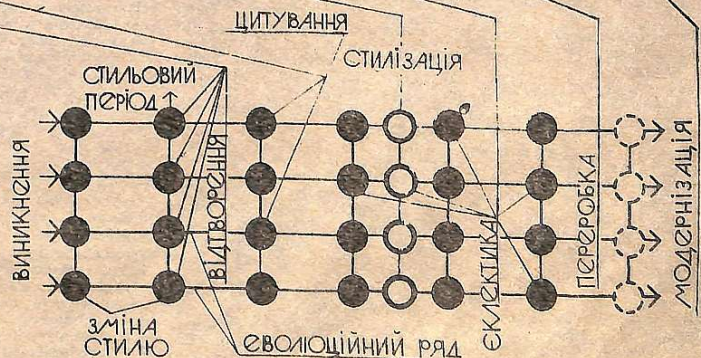
перетворення, злам стереотипів. До речі, до третьої групи належать конструктивні рішення та будівельні матеріали. Адже храм був пов'язаний з поняттям чуда, засобом реалізації якого могли бути тільки незвичність та гранично сміливе для свого часу технічне вирішення.

Все вищезгадане ілюстровано на схемі та малюнках, де розкритий діапазон можливих підходів до архітектури православного храму, починаючи з відтворення аж до повної модернізації. Необхідно лише виправдовувати той чи інший підхід співвідношенням будівлі з природним або антропогенним середовищем та культурно-історичним статусом. Лише таким чином можна навести міст через прірву, що зупинила творчість архітекторів в будівництві православних храмів.

Своїм опонентам я зарадила б замість того, щоб подавати вобовиничним нападам будь-яку спробу творчого підходу, освіжити свої пізнання з історії архітектури, помітити невелику зміну, різноманіття та особливості архітектурних рішень православних храмів. Коли ж невістачає часу хоча б залучитися до екскурсії по численних Київських пам'ятках архітектури. (Зрозуміло, коли буде хороша погода).

А вже після цього — запрошую до дискусії. Адже певна, що про смаки треба-таки сперечатися для зросту авторитету нашої архітектурної школи.

Т. БУЛИЧОВА,
канд. архітектури.

Наша землерийна техніка

В НАШОМУ УНІВЕРСИТЕТІ давно складалася і плідно працює наукова школа по проблемах руйнування гірських порід і ґрунтів. Теоретичні роботи її вилася в створення перших висхідних потужних екскаваторів, рихлячів і траншеєкопачів, скалярів, агрегатів, військово-інженерної техніки, техніки для освоєння Світового океану і прокладення ліній зв'язку, механізованого землерийного інструменту, заборника місячного ґрунту і інше.

Сьогодні вчені цієї школи вийшли на якісно новий рівень — створення основ теорій динамічного руйнування ґрунтів і нових видів техніки на цій науковій базі. Вже перші дослідні зразки такої техніки дозволили добитися значних результатів: питома продуктивність їх складає 20—25 м³/год, на 1 кВт встановленої потужності (у найкращих японських і американських машин цей показник нижче 5, у країні СНД він нижчий 3), металомісткість зростає в 8—12 разів, енергоєм-

ність в 5—8 разів. Все це відкриває значні перспективи в створенні високошвидкісних мобільних конкурентоздатних землерийних машин для багатьох галузей народного господарства і оборони країни. Землерийна техніка займає близько 70% всієї самохідної причіпної і навісної техніки, що й визначає її важливе значення в будь-якій технічно-розвинутій країні.

РОЗВИТОК в цій галузі іде як по шляху створення великих машин, так і по шляху підвищення поодинокі потужності і обладнання при незмінних їх розмірах удосконалення робочого процесу розробки, створення широкого впровадження принципово нових методів впливу на ґрунти.

Збільшення поодинокі потужності машин в основному базується на застосуванні більш досконалих двигунів. Значні резерви в цьому напрямку знаходяться у збільшенні поодинокі корисної потужності, що необхідна для руйнування ґрунтів, без збільшен-

ня загальної потужності встановлених на машинах двигунів.

ЗА ОСТАННІ РОКИ різко зросли робочі швидкості машин, що перелічені вище, і тенденція їх зросту продовжується. Взаємодія робочого органа таких машин із середовищем, що розробляється (талі і мерзлі ґрунти, природні і штучні камінь, бетон і асфальт і ін.) носить динамічний характер, що призводить до необхідності вивчення динаміки не лише машин, але й середовища. Удосконалення робочого процесу, підвищення продуктивності машин багато в чому є наслідком збільшення енергії впливу на середовище, що руйнується. Однак, заради практично вичерпаних можливостей такого збільшення при «статичній» взаємодії робочого органа і середовища. Існуючі надпотужні машини, що реалізують зусилля на робочому органі розміром в кілька десятків і навіть сотень тонн, володіють колосальною вагою і потужністю в десятки тисяч кіловат. Подальше збільшення цих показників не призводить до економічної ефективності таких машин. Тому нині створюється клас машин, що до-

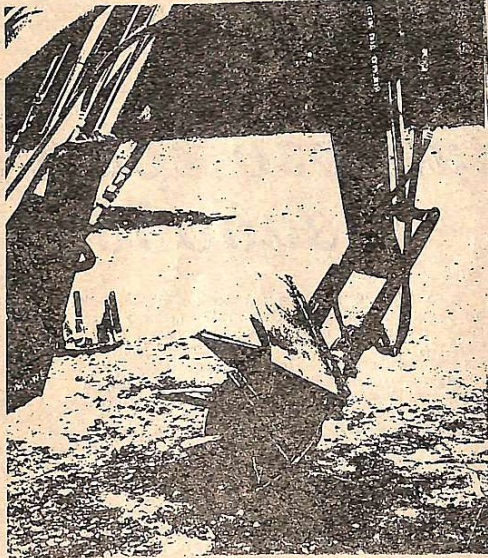
воляє знаходити шляхи збільшення енергетичного впливу на середовище робочими органами з відносно невеликою масою, але з окремим динамічним приводом. Створення машин з динамічним приводом відкриває новий напрямок в галузі землерийного будівельного, дорожнього, гірського і сільськогосподарського машинобудування, військово-інженерних і аварійно-рятувальних робіт. Машини з робочими органами швидкісної безперервно-ударної, вібраційної, високошвидкісної дії чи їх поєднання (віброударний, частотударний, вибуховий, гідроімпульсний і ін.), все більше розповсюджуються в зв'язку з можливістю створення при інших рівнях із статичними параметрами, ними машиними параметрами, більших, руйнуючих ґрунти, вантажів і робочих швидкостей, а також можливістю збільшення поодинокі корисної потужності двигунів без зросту розмірів са-

мих машин і загальної встановленої потужності двигунів.

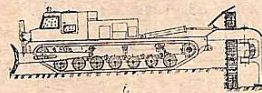
ВКАЗАНІ ВИДИ робочих органів під загальною назвою динамічні, принципово відзначаються як за кінематичними особливостями, так і за принципом взаємодії із розробляемим ґрунтом від традиційних («статичних») робочих органів. Таким чином, збільшення роботи швидкостей машин традиційно впливає і створення машин з динамічними робочими органами вимагає вивчення процесів динамічного руйнування ґрунтів, врахування зміни їх фізико-механічних властивостей при різноманітних динамічних впливах, вироблення методик визначення опору середовища, які руйнуються таким діям, з метою розрахунку, конструювання і створення високопродуктивних землерийних, камерно-обробних і породоруйнуючих машин. Це і визначає актуальність і народногосподарську значимість завдань, що вирішуються на кафедрі будівельних машин та в НДІ будівельно-дорожньої і інженерної техніки.

КІНЦЕВА НИЗКА НДР — створення швидкісних технологій і зразків високопродуктивної легкої мобільної конкурентоздатної землерийної техніки для сільськогосподарства; будівельних, гірських, дорожніх, меліоративних, військово-інженерних, аварійно-рятувальних земляних робіт; прокладення підземних газо-, нафто-, водо-, продуктопроводів і ліній зв'язку в різних ґрунтових умовах влітку і взимку; очищення масивів, споруд, і донних ґрунтів від забруднень в тому числі і радіоактивних; створення «сховищ» відходів атомної енергетики і т. д.

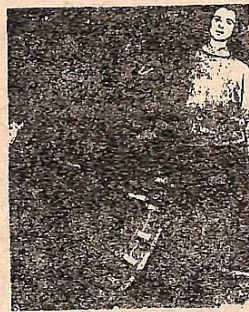
Техніко-економічне обґрунтування ефективності досліджень може бути підтверджене на багатьох прикладах. Наприклад, для створення траншей під лінії газопостачання сільських об'єктів (на сьогодні газифіковано менше 10% сіл) треба створити траншею розмірами в середньому 0,8 (1,2) × 0,4 (0,5) м. Сьогодні ці роботи в основному виконуються екскаваторами на базі тракторів ЮМЗ та «Беларусь» з продуктивністю 40—50 м³/год. Продуктивність нового навісного обладнання динамічної дії (мал. 1) на цих же тракторах дозволяє отримати 450—600 м³/год. При загаль-

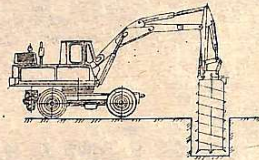
Мал. 1. Траншеєкопач високої продуктивності

Мал. 2 а — Траншеєкопач на базі тягача

Мал. 2 б — Робочий орган роторно-торцевого траншеєкопача

а — схема

б — робочий орган

IV-й ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ

(ОГЛЯД-КОНКУРС 95 ДИПЛОМНИХ ПРОЄКТІВ АРХІТЕКТУРНИХ ШКІЛ)

З 9 по 14 жовтня 1995 року в Харкові проходив Всеукраїнський черговий IV огляд-конкурс дипломних проєктів студентів архітектурних факультетів і кафедр вузів України.

На конкурс було відібрано понад 70 проєктів майже всіх архітектурних шкіл: Києва, Львова, Харкова, Одеси, Дніпропетровська, Полтави (відсутні були лише представники Донецька — Макіївки і Криму).

Квота була достатньо високою: 1:15 загальної кількості захищених проєктів. Треба відзначити кількісне та якісне зростання робіт, що були представлені. (На попередньому огляді-конкурсі, проведеному в Дніпропетровську, було експоновано близько 40 проєктів).

Особливо хочеться відзначити організаторів — хазяїв конкурсу: Харківський Державний Технічний Університет будівництва і архітектури та Харківську Державну Академію Міського Господарства, які продемонстрували в проєктах високу культуру концептуальних розробок, планувальних та об'ємно-композиційних архітектурних рішень і відміне графічне подання робіт. Не випад-

ково найвищий приз «Гранд-Пріор» конкурсу присудило студентці ХДТУБіА О. Грязській за дипломний проєкт на тему «Громадсько-культурний центр в Харкові» (керівник доцент В. О. Чернов).

На високому рівні представлено було роботи Української Академії Мистецтв (Київ); із ряду цікавих проєктів виступили Київський Технічний Університет, Полтавський Університет, Одеська Академія, Придніпровська Академія, «Львівська Політехніка», Львівський Лісотехнічний університет, Харківський художньо-промисловий інститут.

Жюрі конкурсу відібрало кращі проєкти і присудило 20 дипломів I ступеня та 27 дипломів II ступеня. Крім цих призів, за кращу ідею, оригінальність рішення, за майстерність виконання було вручено 5 спеціальних дипломів I премії Спілки Архітекторів України та 5 спеціальних дипломів Української Академії Архітекторів.

Наш КДТУБіА отримав 5 дипломів I ступеня і 3 — другого. Серед відзначених дипломників нашого вузу Н. Меженна. Вона отримала диплом I ступеня і

спеціальний диплом Спілки Архітекторів України за проєкт на тему «Фінансово-комерційний центр в Десятинному провулку Києва» (Керівник — автор статті, професор кафедри основ архітектури і архітектурного проєктування) Трьома дипломами I ступеня нагороджено комплексний дипломний проєкт, виконаний студентом 61 групи М. Масловою, Р. Росткою, С. Полюшук на тему «Планування відокремлених житлових районів в південній зоні Києва» (Керівники професори кафедри містобудівництва І. О. Фомін та М. М. Кушніренко).

Дипломом I ступеня відзначено комплексний дипломний проєкт, виконаний випускницею Л. Зайською, на тему «Реконструкція Київського шовкового комбінату з розробкою інтер'єру». На що ж зростає по реконструкції Київського шовкового комбінату тільки з розробкою благоустрою території виконав дипломний проєкт В. Паланиця, отримавши диплом II ступеня (керівник цього комплексного дипломного проєкту Н. Ю. Житкова, доцент кафедри архітектурного проєктування і дизайну виробництва і середовища).

Дипломом II ступеня нагороджено випускника 62-ї групи Ю. Малийова. Він виконав дипломний проєкт на тему «Житлова одиниця на 300 квартир по вул. Панаса Мирного в Києві» (керівник Б. В. Орехов, доцент кафедри архітектурного проєктування цивільних будинків і споруд). Випускник 63-ї групи Ю. Турко відзначений дипломом II ступеня за проєкт на тему «Проєкт блокувальних будинків для забудови селища міського типу». Керівниками його роботи були професор кафедри архітектурної кваліметрії Г. І. Лаврик та доцент кафедри А. П. Мардер.

На заключному засіданні делегати IV огляду-конкурсу прийняли звернення до архітектурної громадськості, педагогів, керівників регіональних шкіл і міністерства за пропозиціями про формування системи архітектурної освіти.

Наступний V огляд-конкурс було вирішено провести в Одесі на базі ОДАБіА.

В. ЄЖОВ, заступник голови жюрі, доктор архітектури, професор.

ЩОБ СТАЛО ПРАВИЛОМ!

В університеті місяць тривала виставка художніх робіт заслуженого дітяка наук, академіка АН вищої школи д. т. н., професора В. Є. МИХАЙЛЕНКА. Відвідали її понад 280 чоловік, студентів викладачів, співробітників.

Цікаво, що вперше експонувалася виставка в досить незвичному для нас всіх місці — музеї історії нашого вузу. І що ідею директора музею С. М. Кроликовій треба було б зробити правилом. Адже понад 150 наших співробітників захоплюються живописом, малюють, і це їх захоплення завжди робить приємне всім, отішає. Добре було б, щоб всі вони один раз на 2—3 роки могли «звітувати» перед всіма нами. І це не лише моя думка, тому що багато відвідувачів виставки були з мною згодом, а про ідею директора музею говорили: «Це робота їхньої честі!».

Виставка професора Михайленка стала початком хорошої справи. На ній експонувалися близько 40 робіт. В основному це роботи останніх 10 років. Серед них 10 цікавих творів, що були привезені після відвідування в 1993 році Міннеаполіса в США. Тут і собор Вудей та головний собор (Поч. Прод. на стор. 4).

і технології — конкурентноздатні!

ній протяжності внутрігосподарських робіт по газифікації сіл близько 100 тис. км та міжгосподарських близько 60 тис. км, обсяг земляних робіт на Україні складе 50—60 млн. м³. При однозмінній роботі екскаваторів ЕО-2621 для виконання цих робіт протягом двох років необхідно понад 4260 машин. Машин з навісним обладнанням на базі українського трактора, які рекомендуються, протягом одного року необхідно близько 270 штук. Ефективність заміни складе понад 240 млн. доларів США (без врахування ціни паливно-змазувальних матеріалів).

Заміна, наприклад, землерійного обладнання на військово-інженерній техніці дозволяє при тій же продуктивності знизити масу машин в 10—12 разів, а їх потужність в 4—6 разів чи при не-

змінній потужності і масі таких машин підвищити продуктивність в 5—8 разів (мал. 2а, 2б).

Бурильне обладнання кільцевого типу (мал. 3а, 6) дозволяє підвищити продуктивність на існуючих ходових базах в 4—5 разів.

Динамічні рихлятелі (мал. 4) здатні руйнувати гірські породи будь-якої міцності.

Для робіт, які пов'язані з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи практично відсутні машини та механізми. Це вимагає, щоб запобігти втрат часу, використовувати ходові бази, які ми маємо (трактори, тягачі, екскаватори, мотоблоки і ін.) із високопродуктивним обладнанням та дистанційним керуванням, можливо використання і робототехнічних систем. Створення повністю роботизованої техніки призведе до ба-

гатовитий затримки і багаторазової витрати. Використовуючи нові принципи роботи та сьогоденні українські ходові бази, пропонується такі шляхи розв'язання завдань, які поставлені, для конкретних видів робіт.

1. Земляні і каменерізні роботи. — створення в скальних масивах різних камер для захоплення радіаційних відходів. Для цієї мети малопридатні однокеровані машини, що випускаються в Україні і в Вірменії та каменерізні дискові типу МКД-2 у зв'язку з низькою продуктивністю. Однак останні можуть бути базою для установки на них багатощарових алмазних дисків нашої конструкції (мал. 5). Для цієї мети можливо використання широко-фрезерного траншеєкопача (мал. 6);

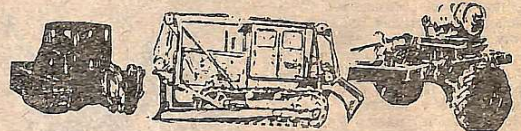
— розробка котлованів, траншей, насипів в ґрунтах I—IV категорій; прокладання підземних різних ліній комунікацій. Для цієї мети треба обладнати українські ходові бази військово-інже-

ДИНАМІЧНІ РОЗПУШНИКИ ЗОБРАЖЕНІ НА МАЛЮНКУ 4 (а, б, в, г, д, е)

а — частотударний

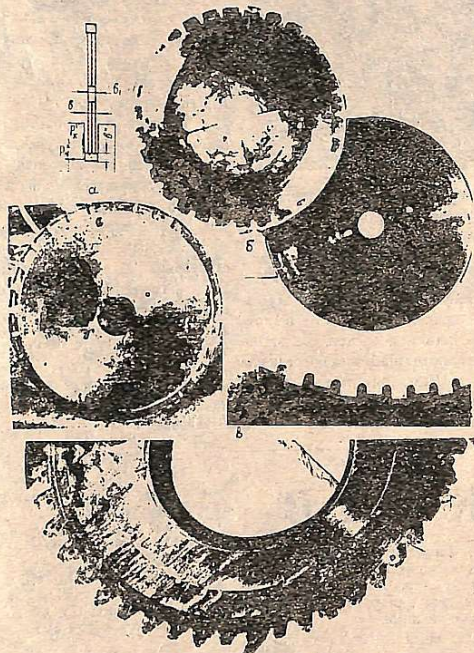
б — вібраційний

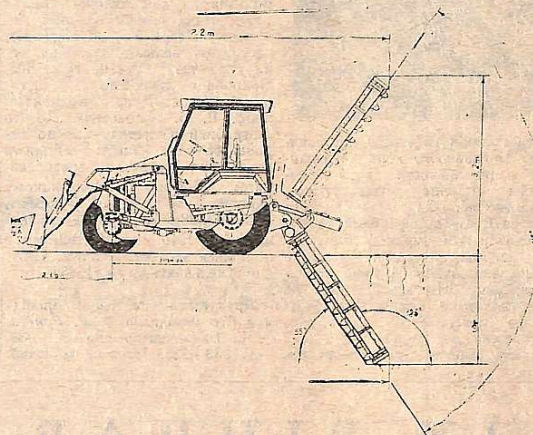
в — роторноударний навісний; г — частотударний; д — роторноударний причіпний;

е — віброударний великої міцності, глибина розпушування 2,5 м.

Мал. 5. Скалорізнальні робочі органи: а, б — здвоєні, в — кільцеві.

Мал. 6. Широко-фрезерний траншеєкопач міцних і мерзлих ґрунтів (різальник кам'яних і бетонних завалів), продуктивність на мерзлоті 250 м³/год

нерної техніки і трактора продуктивністю 15—18 м³/год на 1 квт встановленої потужності. У існуючих машин цей показник нижче 1,7 м³/год, квт. Для малих обсягів робіт рекомендується використан-

ня механізованого землерійного інструмента продуктивністю 30—40 м³/год, створеного в унітарських метри; — очищення (зрізка) поверхових тонких шарів земляних ма-

снів. Тут можливо використання принципів роботи золотодобувного комплексу (розробка КІБІ, виготовлювач Брянський машинобудівний завод);

— очищення кам'яних і бетонних конструкцій, споруд і асфальтових покриттів вимагає створення нового обладнання;

— очищення дна водоймищ та рік може бути виконана ерліфтно-землесосним комплексом, що проектується нами, продуктивністю 400—600 м³/год на базі типового земснарядя і комплексом для автоматизованого очищення дна водоймищ продуктивністю по пульту 1350 м³/год.

В. БАЛАДИНСЬКИЙ,
д. т. н. професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Пристрастися я к деньгам,
Обратиться я к врагам.
А враги неплохо жили,
Много денег одожили.

Александр Межиров

Любов є форма ненависті її ненависть є форма любові. Вираз «від любові до ненависті один крок» не парадоксальний. Обидва ці почуття об'єднуються як сильні прояви на протилежну байдужості. Ненависть, до речі, досить високе почуття, і справжньо «чесну» ненависть треба ще пошукати.

А. Шопенгауер, говорить, що друзі ширі лише на словах, а вороги — на ділі. Згадується одна притча Нізамі. Хлопчик грає в ігорханню. Друг хотів кинути його в колодезь, щоб усе приховати й не відповідати перед батьками. Ворог злякався, що підозра впаде на нього, і розповів усе батькові хлопчика. Дитину врятували.

У М. Дютера було три партнери: Бібля, людина, що потребує втішення чи відплати; ворог. Очевидно, ворог може займати важливе психологічне місце в житті людини. «Культь ворога» іноді виховує честь не менше, ніж запевнений культ друга.

Про найбільшу мораль написано мільйони сторінок. Спробуємо представити короткою схемою

ЛЮДИНА СЕРЕД ЛЮДЕЙ

Сьогодні газета відкриває нову рубрику, в якій планується повести бесіду про типи людських характерів і стосунків, дружбу і кохання, про багато інших важливих і цікавих проблем психологічного життя людей.

«БУДЬ ХОЧ МОЇМ ВОРОГОМ»

погляди Старого й Нового Заповіту на дружбу і ворожнечу.

1. Припускається, що людина обов'язково любить саму себе. На цьому ґрунтується порада: бажати іншому те, що собі.

2. Старий Заповіт закликає людину бити свого брата (в широкому розумінні) і не відлучати до нього ненависті (не наслідувати Каїна) — але боротися зі злом з його боку.

3. Близький, що робить зло, — ворог. Дію ворога Старий Заповіт безжалісний: око за око, зуб за зуб.

4. «Якщо знайдеш вола ворога свого, чи осла його, що заблукав», — приведи його до господаря. Якщо побачиш осла ворога твого, що впав під ношу твою, то не полишай його: розвантаж разом з господарем» (Вихід 23:4—5). Ставлення таке саме як має бути до брата. Але не жале, очевидно, підстав бачити тут заклик любити ворога — це супе-

речить старозавітному контексту. Очевидно, тут пропагується благородство щодо ворога — прикладів такого благородства багато в стародавньому світі.

5. У Новому Заповіті найвища любов до людей — покласти душу за друзів своїх (Іоанн 15:13). Новий заповіт розширює межі любові, закликаючи любити не тільки тих, хто тебе любить і робить тобі добро (такіх люблять і грішники і язвники), а всіх. Треба любити і ворогів, творити добро ненавдячим (Матфій 5:46—47; Лука 6:27—28).

6. Новий Заповіт вносить ненависть за межі людських стосунків (знаменита формула «Аз зовсім»). Любов людини до свого ворога неможлива без участі третьої особи — Бога, що виступає всезагальним гарантом справедливості. Статують зрозумілими слова апостола Павла: «Отже, якщо ворог твій голодний, нагодуй його; якщо він спраглий, на-

пой його: бо, роблячи це, ти збереш йому на голову розпечене вугілля» (Римлянам 12:20).

Очевидно, спектр ставлень до ворога знаходиться між двома крайніми позиціями. Одна пропонує дотримання всіх ритуалів (кодексу честі), і мета — перемога ворога — дістає сенс тільки при використанні благородних засобів для благородного поєдинку. Протилежна позиція виходить з того, що мета виправдовує засоби, ритуал не має значення, а переможців не судять. «3 моральної точки зору право сильного нітрохи не вище за право хитрого, що застосовується при убивстві з-за рогу...» — пише А. Шопенгауер. (При цьому він виходить із помилкової думки, що честь невідома античності й Стародавньому Сходу і є порожденням феодальної Європи).

Арістотель говорить: хто гнівається — бажає, щоб об'єкт гніву постраждав, а хто ненавидить — хоче, щоб його ворога не було. Протилежної думки Ф. Ніцше, який виявляє симпатію до ворога як такого і запроваджує термін «найкращий ворог», підкреслює значення шановного ворога. «Вороги у вас повинні бути такі, яких би ви ненавиділи, а не такі, яких неважають. Треба, щоб ви пишались своїм ворогом: тоді успіхи вашого ворога будуть і вашими успіхами». Нарешті найвища точка позиції Ф. Ніцше: «У своєму другові ти повинен мати свого найкращого ворога».

Психологи, філософи, письменники часто звертали увагу на тонке переплетення більш і менш глибоких емоцій, які викликає кожен учинок — навіть найкращий. Очевидно, в практичному спілкуванні існує — страшно сказати — певна межа прояву позитивних якостей. Перехід такої межі робить ці якості негативно забарвленими. Так ліки у великих дозах є отрутою.

Дружба при зовнішньому благополуччї іноді приховує в собі глибоке зіткнення. Треба лише побажати, щоб така дружба, хоч вона є психологічним поєдинком, відзначалася повагою до психологічного противника, а не діями з-за рогу.

Ю. МОСЕНКІС,
доцент кафедри українознавства.

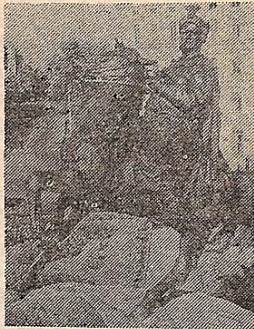
НА ПАГОРБАХ КИЇВСЬКИХ

Наша газета вже друкувала невеличку статтю Василя Митрофановича Базилевича (1892—1942) про Маринський палац у Києві, що була надрукована 1930 року в найпопулярнішому на той час (путівнику по Києву «Київ», виданому за загальною редакцією Ф. Л. Ернста (видавництво ВУАН). Цим номером ми звернемося до статей з цього путівника присвячених історії створення монументу Б. Хмельницькому на Софійській площі, пам'ятника князю Володимирі на Володимирській гірці. Перша стаття не була підписана, а друга присвячена пам'ятці на Володимирській гірці — належить також перу В. М. Базилевича, визначного кривського історика і літературознавця. Як має помітити читач ці тексти несуть на собі всі ті хвиби, що були властивими нелегкому часу — початку 30-х років. Адже це наша історія.

Подається мовою та орфографією оригіналу.

МОНУМЕНТ БОГДАНОВІ ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ

Побудовано на пам'ять гетьмана, що на чолі козацького та селянського повстання звільнив Україну від польської влади. Перша ідея поставити монумент виникла ще у 1840—50-х роках у зв'язку з ростом російського націоналізму, який вбачав у вожді т. зв. козацької революції одного з будівників «єдиної, неделимої Росії». До здійснення ідеї приступили доповіді в 1860-х роках. З доручення київського комітету, на чолі якого стояв відомий реакціонер М. Юзефович, художник М. О. Мікейшін склав проєкт пам'ятника, за яким монумент повинен був являти собою скелю з кінною постаттю Богдана, який гетьманською булавою показує на Москву. Кінь топче постаті польського пана, саути й єврея. На чільному боці монумента повинні були стояти постаті «великоруса, малоруса й білоруса», перед ними — постать сліпого кобзаря з бандурою в руках. Нижня частина п'єдесталу мала бути прикрашеною барельєфами з виображенням бою під Збаражем, ради у Переяславі та зустріч Богдана в Києві. Цей проєкт «високайше» затверджено 1869 року, але після завваження київського ген.-губернатора про незручність виобра-

жати поляків та євреїв під копитами Богданового коня («названі національності хоча й по-пранці, но ще існують»), ухвалено всі постаті з п'єдестало прибрати. Через офіційний та русифікаторський характер монументу широкі громадські кола не співчували будові, і вона тягнулася довго. Постать Богдана на коні вилито в кол. Петербурзі тільки року 1879, і після того перевезено до Києва. Через відсутність коштів, постать тумча-

сово поставлено у дворі старокиївського поліцейського району, і її помалу завалили купами гною. Тільки 1886 року почали будувати п'єдесталь у вигляді скелі кургана з граніту, що офірувала управа київської фортеці. Проєкт і виконання п'єдестало належить архітекторові В. М. Николаєву. Відкриття цього монументу притосовано до святкування 900-ліття християнства у Києві (у липні м. 1888 року). Постать Богдана на коні виконана вдало (хоча й під певним впливом монументу Петра I у Ленінграді); посередні великого майдану вона справляє ефектне враження. Подробиці зовнішності й одягу були виконані за вказівками проф. В. Б. Антоновича. Досить незграбний п'єдесталь мав до недавнього часу написи: «Волимсь подя царя восточнаго, православнаго», «Богдану Хмельницькому єдина, неделимая Росія», «1654—1888». Перший напис знищено ще 1919 року. З 1921 року ці написи замінені простим: «Богдан Хмельницький». — «1888».

Друкується за Ф. Л. Провідник (за редакцією Ф. Л. Ернста. — К.: Видавництво ВУАН, 1930. — С. 333—335. Автор не вказаний.

МОНУМЕНТ КН. ВОЛОДИМИРОВІ НА ВОЛОДИМИРСЬКІЙ ГОРІ

Побудовано його на другій терасі гори. У зв'язку з модними за Миколи I ідеями «православия, самодержавия и народности», монумент має ушанувати кн. Володимира, як заснователя держави й православия в Росії; поставлено його над місцем, де згідно з літописом відбулося охрещення князя. Пам'ятник має незвичну форму — на квадратній базі із сходами стоїть високий восьми-

гранний постамент у формах псевдо-візантійської та російської архітектури миколаївських часів. Стіни цього постаменту, одягнуті чавуном, прикрашені барельєфним виображенням «охрещення київлян». Угорі, на круглий, прикрашений гірляндами квітів та іншими оздобами, підставці — постать Володимира в довгій мантії з хрестом у руках. Перший проєкт монументу (постаті й барельєфу) належав відомому петербурзькому скульпторові В. Демут-Малиновському (1843). Виконання нинішнього монументу, відкритого 1853 р., належить другому менш відомому петербурзькому скульпторові П. К. Клодту фон-Юргенсбургіві. Подібно до того, як п'єдесталь є зразок переходу від класичної архітектури до еkleктизму другої половини XIX сторіччя, скульптура також характерна для переходу від академізму до натуралізму. Монумент Володимиріві — найстарший із статуарних монументів Києва. Від пам'ятника Володимиріві можна знову піднятися на верхню терасу й оглянути т. зв. «Голготу».

Друкується за тм же виданням. — С. 375—377. Автор — В. М. Базилевич.

ЇХ ВІНЧАВ КИЇВ

Он любил три вещи на свете:
За вечерней пеньке
Белых павлинов
И стертые карты
Америк.
Не любил,
Когда плачут дети,
Не любил чая с малиной
И женской истерик
...А я была его женой.

Цей вірш Анни Ахматової помічений 1910 роком. В цьому році поет Микола Гумільов приїжджає до Києва із єдиним наміром — одружитися з подругою дитинства Ганною Горенко. Вона жила в Києві з 1906 року у своїй кузини Марії Олександрівни Змунчалла, в будинку № 7, розміщеному на невеличкій затішній вулиці Меринговській (Зашко-

вельчій). В Києві Аня Горенко закінчила останній клас Фундуклеївської гімназії, з великим бажанням та інтересом вступила на юридичний факультет вищих жіночих курсів; але незабаром, охоловши до ви-

вчення юридичних дисциплін, залишила курси.

«25 квітня 1910 року я вийшла заміж за М. С. Гумільова. Вінчався ми за Дніпром в сільській церкві. В той же день Уточкин летів над Києвом і я вперше побачила літак. Воярами були Володимир Ельснер та І. А. Аксьонов».

Одразу ж після весілля вони відправляються в Паризь, а потім на північ Італії і Київ в долі тепер вже Ахматової (псевдонім Ахматова затвердився за нею з 1910 року), залишається десь далеко позаду. І все ж... це місце було початком її творчого шляху.

Саме в Києві нею були написані й опубліковані перші вірші: «Із першого зошит», «Маскарад в парку», «Він любив», «Пліса» кілька віршів, що увійшли в збірник «Вечір».

М. С. Гумільов літами старший

за Ахматову всього на три роки до 1910-х років був вже визначний лідер нової постсимволічної

течі (акмеїзму), авторитетом в очах молодих поетів. І коли одного разу Анна Андріївна показала йому свої вірші, порадив їй зайнятися танцями.

Але, недовзі, після виходу в світ збірника А. Ахматової «Вечір» (1912), він писав їй: «Твої строки о приморской девчонке... мало того, что нравятся мне, они меня пьянят»...

И мальчик, что играет на волынке,
И девочка, что свой плетет веноч,
И две в лесу скрестившихся тропинки,
И в дальнем поле дальний огонек,—

Я вижу все. Я все запоминаю,
Любовно-красиво в сердце берегу,
Лишь одного я никогда не знаю
И даже вспомнить больше не могу.

Я не прошу ни мудрости, ни силы,
О, только дайте греться у огня!
Мне холодно... Крылатый иль бескрылый,
Веселый бог не посетит меня.

1911
Царское Село

Сжала руки под темной вуалью...
«Очего ты сегодня бледна?»
— Оттого, что я терпкой печалью
Наполна его допьяна.

Как забуду? Он вышел, шатаясь,
Искривился мучительно рот...
Я сбегала, перил не касаясь,
Я бегала за ним до ворот.

Задыхалась, я крикнула: «Шутка
Все, что было. Уйдишь, я умру».
Улыбнулся спокойно и жутко
И сказал мне: «Не стой на ветру».

1911
Київ

В її віршах не було образу Коли, — згадує багатолітня подруга Анни Ахматової Валентина Срезневська, — як і в наступній ліриці, де ступо й швидкоплинно можна знайти натяки про її чоловіка, а на відміну від його лірики, де владно і невдистоно, до найостанніших днів його життя, скрізь всі його захоплення й різноманітні теми майорять образ його дружини: то русалка, то чаклунка, то попросту жінка, стаящая злом торжеством».

Життя цих двох рівновеликих поетів А. Ахматової і М. Гумільова не склалося.

В логое змнѣвом,
В городе Києве
Взял я себе не жену,
А колдунью...
Думал — забавницу,
Гадал
своенравницу,
Веселую птницу —
певунью...

А вийшло інакше,
За С. МУШТЕНКО.

ЩОБ СТАЛО ПРАВИЛОМ!

(Закінчення. Поч. на стор. 2).
Балетистів в цьому місті. Завдяки художнім творам чим можна уявити центр Мінеаполісу, побачити міст через Місісіпі, познайомитися з будиночками, в яких живуть середні американці. (До речі, наша газета в 1993 році друкувала в кількох номерах про цю подорож професора Михайленка і наступні півтора роки після цього до редакції приходили люди з проханням дати ті номери, де автор розповідає про побут і життя американців).

Є на виставці і художні твори, що зображують Санта-Клару. Це на Кубі, куди Всеволод Сводкімович в 1988 році їздив читати лекції для надання допомоги молодій кафедрі нарисної геометрії. Вони зображують і куточок самоті Санта-Клари і «Пляж у Варрадеро». Є на виставці і роботи з таких чудових країв як Адріатика, Ізраїль — туди автор їздив у відпустку. Цікаво, що вже протягом 15 років Всеволод Сводкімович разом з групою наших співробітників і друзів своїм

М. Ф. Євстифєєвим, М. М. Осєтриним, Г. Я. Антоєнком, В. М. Михайленком, Б. М. Ємельяновим їздять у зимову відпустку в Закарпаття, на Іжичю, Там, у Волоці, вони, крім дипломатички, ще консультують майбутніх наших абітурієнтів, проводять заняття в школах, розповідають про наш вуз, запрошують естуети до КДУБіА. Отже, і в цьому році згоді сподіваємося побачити авторські роботи.

Такі виставки сприятимуть естетичному вихованню нашої молоді і зроблять приємне всім, хто відвідав експозицію.
І. ГЕРАЩЕНКОВА.